

विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थानको प्रभावकारिता

रुद्रसिंह तामाङ

राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण
सिंहदरवार, काठमाडौं

विपद् व्यवस्थापन

विपद् जोखिम
न्यूनीकरण

विपद् प्रतिकार्य

खोज, उद्धार एवम्
राहतसँग सम्बन्धित
कार्य र प्रतिकार्यको
पूर्वतयारी

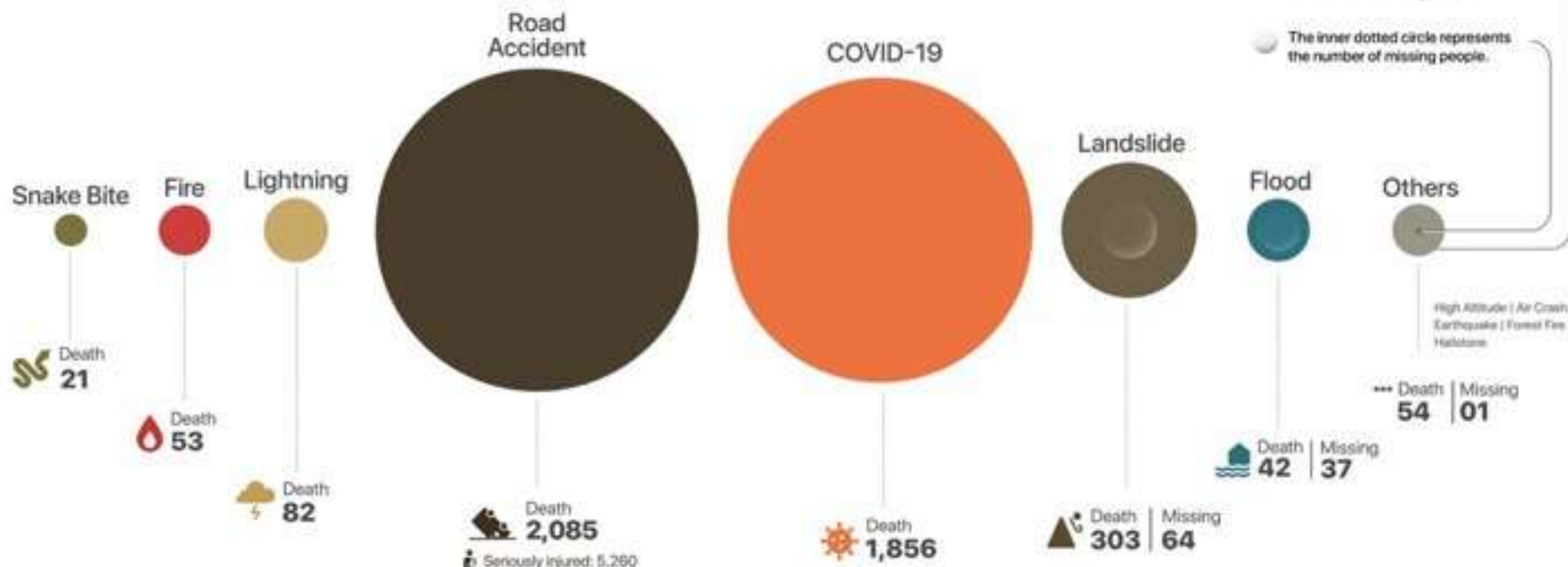
विपद् पुनर्लाभ

पुनर्निर्माण एवम्
पुनर्स्थापनासँग सम्बन्धित
कार्य

DEATH AND MISSING COUNT BY DISASTER TYPE

01 JAN - 31 DEC 2020

In 2020, a total of **4,496 lives were lost** and **102 went missing** due to numerous disaster incidents. Majority of casualties (2,085 lives) were caused by Road Accidents, which also left 5,260 people seriously injured. Road Accidents and COVID-19 made up to 88% of total deaths.

Government of Nepal
Ministry of Home Affairs
National Disaster Risk Reduction and Management Authority

Data sources: <https://bipedportal.gov.np>
Ministry of Health and Population
Nepal Police

FOREST FIRES IN NEPAL DURING 2008-2023

*The data for the year 2023 is only available until the 21st of March.

Note: In 2016, No fire in Bhaktapur district.

Source: <http://nepal.spatialapps.net/nepalforestfire>

बार्षिक ३०००
भन्दा बढी घटना

हालसालैका प्रमुख विपद्का घटनाहरु

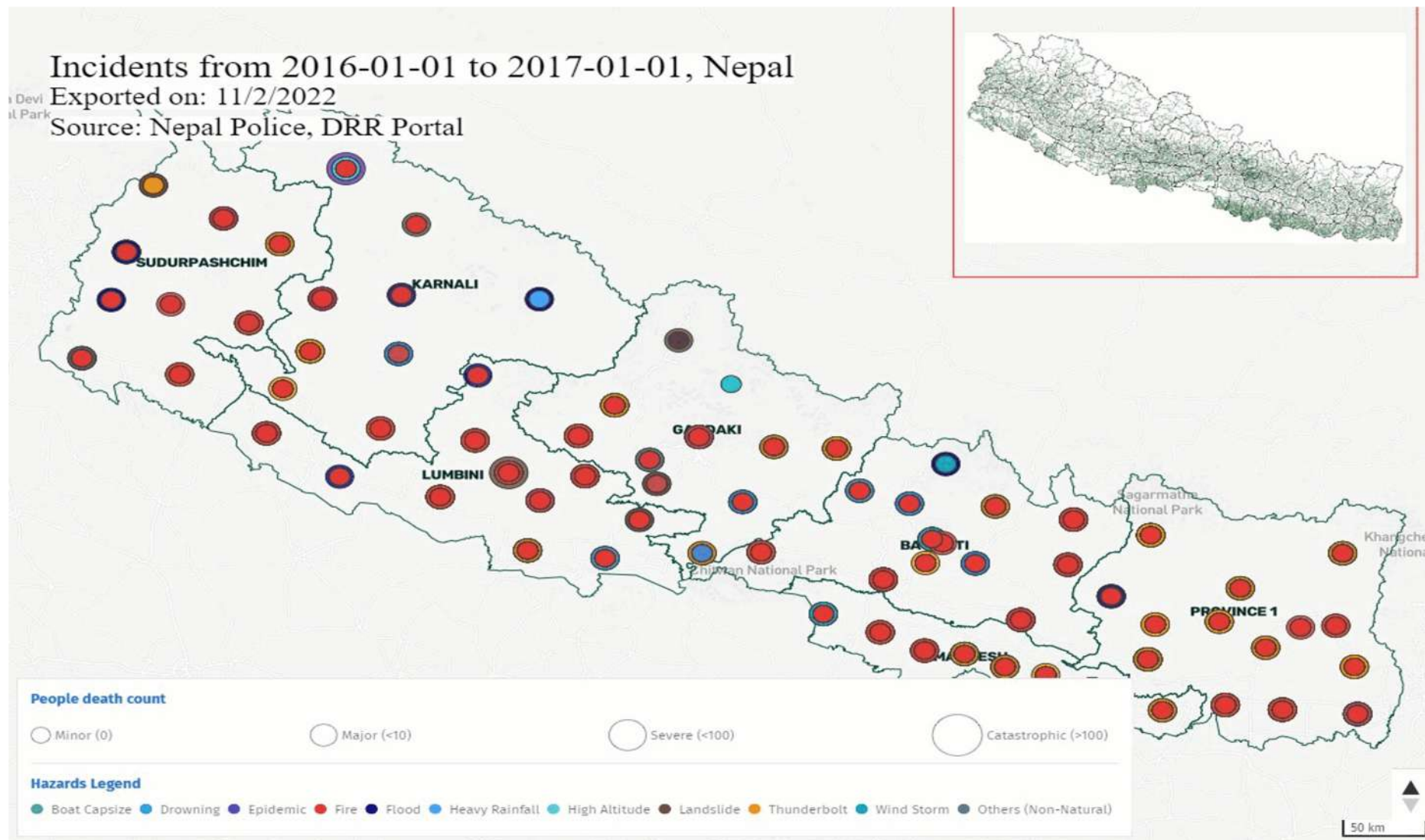
- २०१५ को महाभुकम्प (मृत्यु - ८,७९० जना, घाईते २२,३००)
- २०१७ को बाढी
- २०२० र २०२१ का बाढी तथा पहिरोहरु
- २०२१ को बेमौसमी बर्षा
- २०२२ को बाढी र पहिरो
- लमजुङ, डोटी, वाजुराको भुकम्प

2015 - 2021

विपद्बाट १२,३१५ को मृत्यु

कुल विपद्का घटनामध्ये
80% जति मौसम र जलसँग
सम्बन्धित

सन् २०२० देखि यता
कोभिडका कारण
१२,००० जनाभन्दा बढीको मृत्यु

२०८०/०३/१४

फोटो स्रोत: <https://www.icimod.org/article/the-melamchi-flood-disaster/>

नेपालमा विपदको कारण

भौगर्भिक कारण: चलायमान भूगर्भ, गतिशिल हिमाल र सतह,

भौगोलिक कारण: बहुल चुचुरा, भीर पाखा, जलाधार, नदी खोलाका तट र समथर भूभाग,

मौसम तथा जलवायूजन्य कारण: जलवायु परिवर्तनको प्रभाव, मनसुन तथा बेमौसमको वर्षा, सघन वर्षा, सुख्खा तथा खडेरी, चट्यांग, हावा हुरी, शीत लहर र तातो हावा,

मानव श्रृजित कारण: अव्यवस्थित शहरीकरण, जटिल बसोवास र कमजोर पुर्वाधार,

अन्य कारण: चेतना, अनुसन्धान र योजनाको कमी, कमजोर धरातल र अपारदर्शी ब्यवहार

नीतिगत व्यवस्था

- संवैधानिक प्रावधान
- विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४
तथा नियमावली, २०७५
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- विपद जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना
२०१८-२०३०
- विशेष गरी दशौ योजनादेखी पछिका योजना निर्देशिका
एवं कार्यविधिहरू

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४

(मिति २०७५ साल चैत मसान्तसम्म भएका संशोधन समेत मिलाइएको)

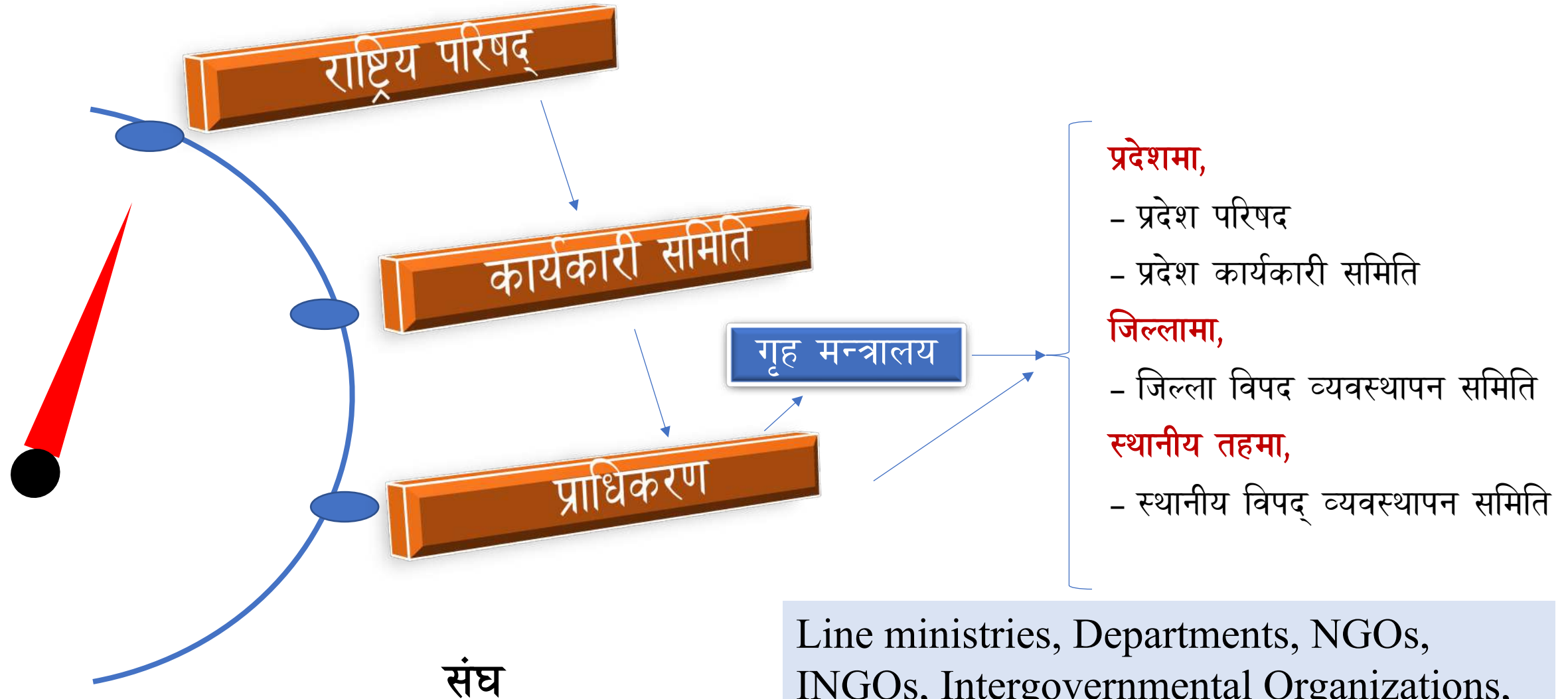
नेपाल सरकार
कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय
सिंहदरबार

क्रमश ---

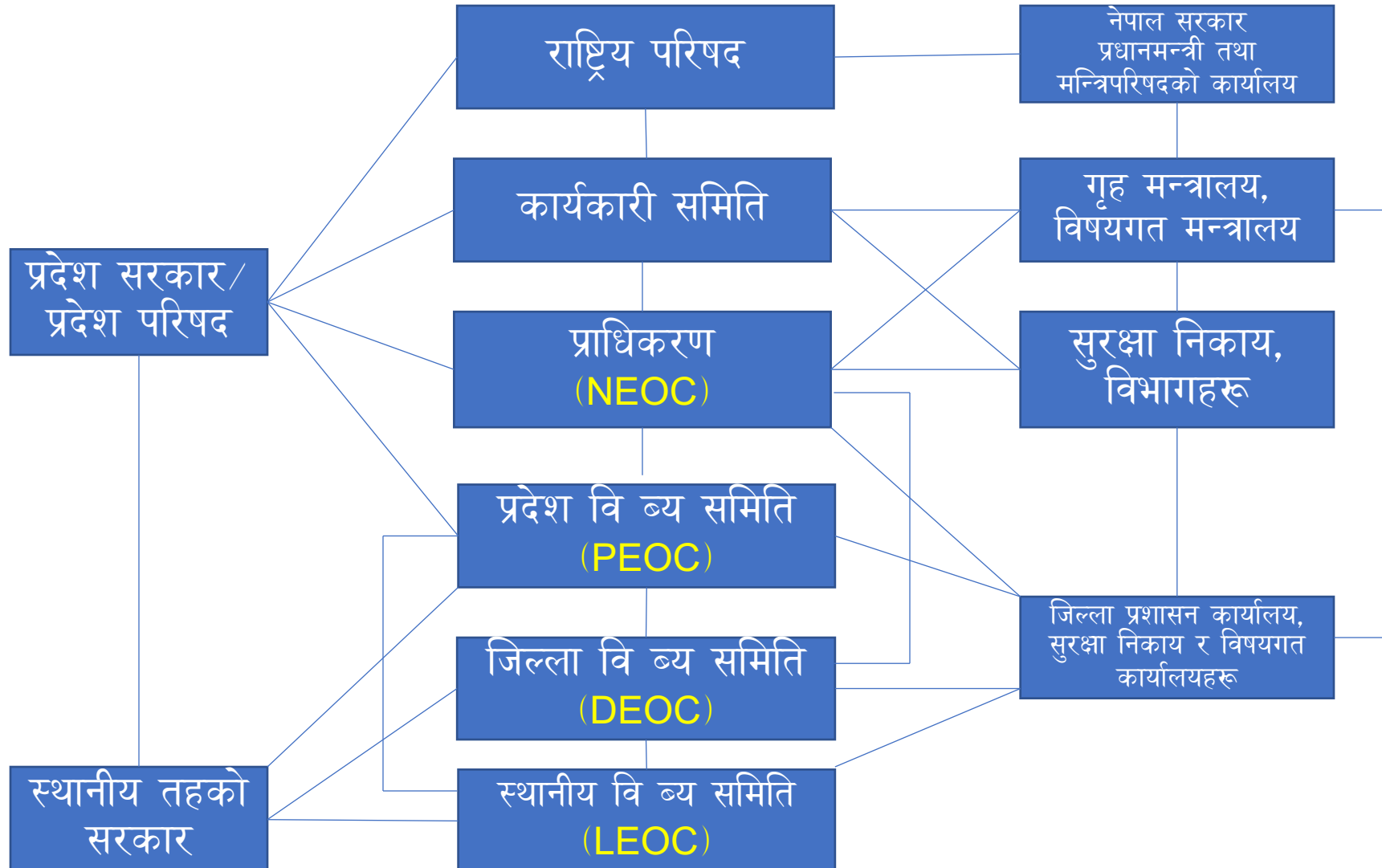
- भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन २०३९
- स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५
- राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ प्राकृतिक प्रकोप
- विपद पीडित उद्धार तथा राहत सम्बन्धी मापदण्ड २०७७
- कृषि विकास रणनीति २०७२-२०९२ जलवायु
- राष्ट्रिय शहरी विकास रणनीति २०७३
- दीगो विकास लक्ष्य (२०१५-२०३०)
- अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सेण्डाई कार्यढाँचा (२०१५-२०३०)

संस्थागत संरचनाको ढाँचा

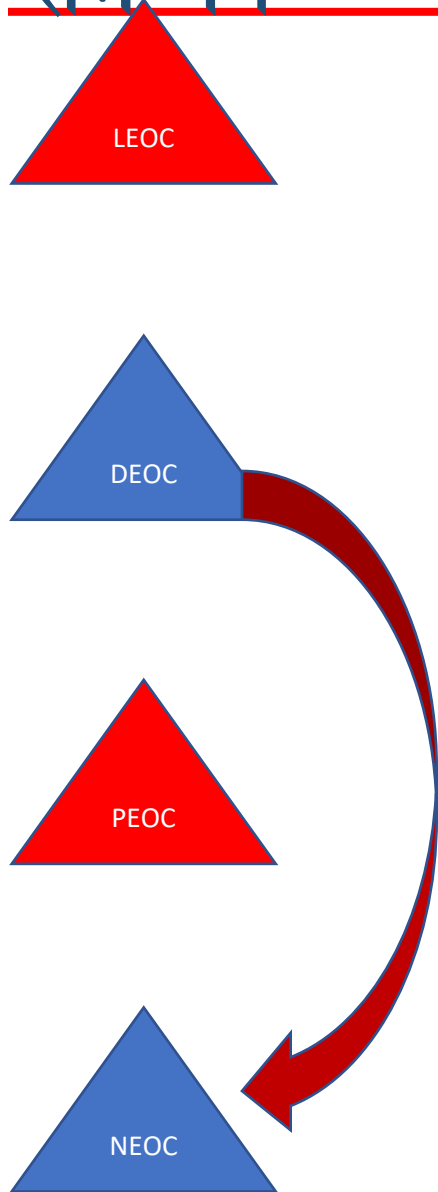
Line ministries, Departments, NGOs, INGOs, Intergovernmental Organizations, Donor Agencies Private Sectors, Media.

संस्थागत संरचनाहरू बीचको अन्तर सम्बन्ध

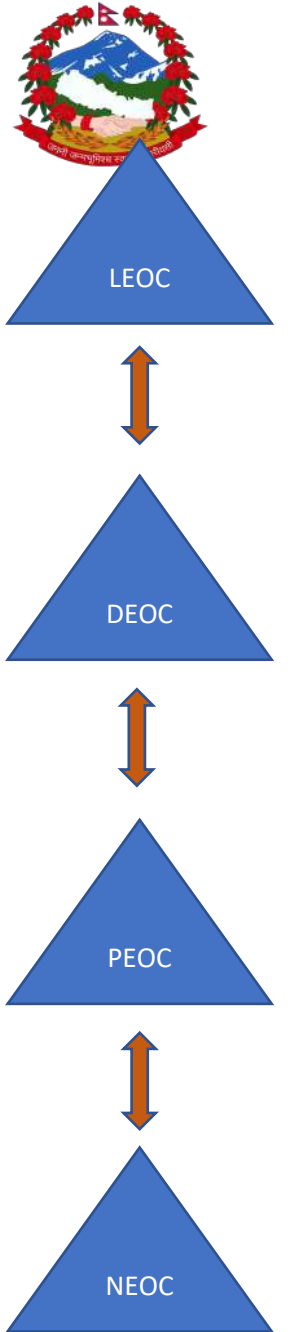
Emergency Operation Center हरुको संचालनमा

समन्वय

- विपदको वस्तुस्थिति अध्यावधिक गर्ने
- विपद प्रतिकार्यका लागि आपत्कालीन योजनाको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने
- विपद प्रतिकार्यमा नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने
- खोज तथा उद्धार समूहको परिचालन तथा समन्वय गर्ने
- राहत वितरणको कार्यसंचालन तथा समन्वय गर्ने
- बन्दोबस्ति सामग्रिको ब्यवस्थापन र संचालन गर्ने
- विषयगत समूहको परिचालन र क्रियाशिलतामा सहजीकरण गर्ने

विपद् बारे चासो राखौं । चनाखो बनौं ।

संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको मुख्य भूमिका

संघीय सरकारको भूमिका	प्रदेश सरकारको भूमिका	स्थानीय तहको भूमिका
<ul style="list-style-type: none">नीति, ऐन, नियम बनाउने,कोषको व्यवस्थापन गर्ने,विपद जोखिम व्यवस्थापनको योजना र कार्यक्रम संबन्धी कार्य,परिषद र कार्यकारी समितिको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने,संकटग्रस्तक्षेत्र घोषणा गर्ने,प्राधिकरण मार्फत अन्तर निकाय र संघ संथाहरूका बीच समन्वय गर्ने,प्राधिकरणको सशक्तिकरण, नियन्त्रण र निर्देशन गर्ने,राष्ट्रियस्तरको विपदको प्रतिकार्य गर्ने,विपद प्रभावितलाई राहत उपलब्ध,जोखिम न्यूनीकरण गर्ने गराउने,विपद प्रभावितको पुनस्थापना गर्ने,प्रतिवेदन सार्वजनिक गर्ने	<ul style="list-style-type: none">प्रादेशिक नीति, ऐन, नियम बनाउने र प्रादेशिक कोषको व्यवस्थापन गर्ने,विपद जोखिम व्यवस्थापनको योजना र कार्यक्रम सम्बन्धी कार्य,परिषद र कार्यकारी समितिको निर्णय कार्यान्वयन गर्ने,संकटग्रस्तक्षेत्र घोषणाको लागि सिफारिस गर्ने,प्राधिकरणसंग समन्वय गर्ने,प्रादेशिक विपदको प्रतिकार्य गर्ने,विपद प्रभावितलाई राहत उपलब्ध गराउने,श्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्ने,प्रदेशमा विपद जोखिम न्यूनीकरण र विपद प्रभावितको शिघ्र पुनर्लाभ गर्ने,आवधिक र कार्यात्मक प्रतिवेदन गर्ने	<ul style="list-style-type: none">स्थानीय स्तरको नीति, ऐन, नियम बनाउने र स्थानीय कोषको व्यवस्थापन गर्ने,विपद जोखिम व्यवस्थापनको योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने,विपद व्यवस्थापन समितिको निर्णय कार्यान्वयनप्राधिकरण र प्रदेश सरकारसंग समन्वय,स्थानीय विपदको प्रतिकार्य गर्ने,विपद जोखिम न्यूनीकरणमा जोड दिने,श्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्ने,स्थानीय स्तरका विपद प्रभावितको पुनस्थापना गर्ने,गैर सरकारी क्षेत्रको नियमन र सहकार्य गर्ने,आवधिक र कार्यात्मक प्रतिवेदन गर्ने

विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना २०१८ -

२०३०

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र २:
संघ, प्रदेश र स्थानीय
तहमा विपद् जोखिम
शासकीय पद्धतिको
सुदृढीकरण

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र ३:
विपद् जोखिम
न्यूनीकरणका लागि
उत्थानशीलता वृद्धि गर्न
बृहत्तर जोखिम
जानकारीमा आधारित
निजी तथा सार्वजनिक
लगानी प्रवर्धन

प्राथमिकताप्राप्त क्षेत्र ४:
प्रभावकारी प्रतिकार्य र
पुनर्लाभ, पुनर्स्थापना तथा
पुनर्निर्माणमा “अभ्र राम्रो
र बलियो निर्माण”का
लागि विपद् पूर्वतयारीको
सुदृढीकरण

प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्र १: विपद् जोखिम बारे बुझाई

जोखिम आँकलनका लागि साभग राष्ट्रिय संरचना मार्फत विपद् जोखिमको बृहत्तर बुझाई

विपद क्षति न्यून गर्न कार्ययोजनाका ६ लक्षहरू

- राष्ट्रियस्तरमा
 - विपदबाट हुने मृत्यु दर उल्लेख्य मात्रामा कम गर्ने
 - विपदबाट प्रभावित व्यक्तिहरूको संख्या उल्लेख्य मात्रामा कम गर्ने
 - कुल गार्हस्थ उत्पादनमा विपदको कारण हुने प्रत्यक्ष आर्थिक क्षतिलाई उल्लेख्यरूपमा कम गर्ने
- महत्वपूर्ण पूर्वाधार र आधारभूत सेवाहरूमा विपदले पुर्याउने क्षति र अवरोध उल्लेख्यरूपले कम गर्न उत्थानशीलता विकास गर्ने
- प्रदेश र स्थानीय तहहरूमा विपद जोखिम न्यूनीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना तयार गर्ने
- बहुप्रकोप पूर्वसूचना प्रणाली र विपद जोखिम सूचना तथा आँकलनको उपलब्धता र पहुँचमा उल्लेख्य बृद्धि गर्ने

रणनीति/कार्यविधि/कार्ययोजना तर्जुमा

- मनसुनजन्य र आगलागीजन्य विपद् प्रभावित निजी आवास पुननिर्माण तथा पुनर्स्थापना अनुदान वितरण कार्यविधि
- राष्ट्रिय पुननिर्माण प्राधिकरणको बाँकी काम सम्पन्न गर्न संशोधन सहित आठवटा कार्यविधिहरू
- स्वयंसेवक व्युरो गठन तथा परिचालन कार्यविधि, २०७८
- विपद् जोखिमका लागि वित्तीय व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, २०७८ को बजारमा आधारित वित्तीय व्यवस्थापन सहितको कार्ययोजना
- जोखिमयुक्त पहिरोको अध्ययन सम्बन्धी प्राविधिक निर्देशिका, २०७८
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्यमञ्च कार्यविधि, २०७७
- प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा कार्यविधि, २०७२ को IRA खण्ड (प्रथम संशोधन २०७८)
- विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि, २०७९

मस्यौदाको क्रममा रहेका कार्यविधिहरू

- मनसुन पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य राष्ट्रिय कार्ययोजना, २०८०
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनमा साझेदार संस्था परिचालन कार्यविधि
- वायु प्रदुषणजन्य विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी राष्ट्रिय कार्ययोजना
- वन डढेलो व्यवस्थापन रणनीति, २०६७ को कार्ययोजना सहित परिमार्जित मस्यौदा
- लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी रणनीति
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सञ्चार रणनीति
- विपद् प्रभावितहरूका लागि मनोसामाजिक परामर्श सेवा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि
- बहुप्रकोपीय पूर्वसूचना प्रणालीको अवधारणापत्र र वित्तीय कार्ययोजना
- स्थानीय विपद् उत्थानशील कार्यढाँचा (LDRF)
- राष्ट्रिय विपद् उत्थानशील कार्यढाँचा (NDRF)
- विपद्बाट क्षतिग्रस्त निजी आवास पुननिर्माण तथा पुनस्थापना कार्यविधि, २०८० (एकिकृत)

विपद् व्यवस्थापन कोष सम्बन्धी व्यवस्था

- केन्द्रीयस्तरको कोषमा न्यूनतम ५० करोड रुपैया
- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन कोषमा
 - तराईका जिल्ला - २५ लाख
 - पहाडी जिल्ला - २० लाख
 - हिमाली जिल्ला - १५ लाख
- प्रदेश विपद् व्यवस्थापन कोषमा प्रदेश सरकारले तोके बमोजिम
- स्थानीय विपद् व्यवस्थापन कोषमा स्थानीय तहले तोके बमोजिम

विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य सम्बन्धी साधन, उपकरण हस्तान्तरण

S.No.	Name of the Equipment	Number	
1	Rescue Vehicle Mass Ambulance	8	
2	Four WD Class Ambulance	8	
3	Portable Fire Pump	61	
4	Motorboat	5	
5	Thermal Imaging Camera	10	
	+ Others	10095	

हस्तान्तरण गरिएका निकाय: **DEOC,LEOC, APF, Nepal Police**

प्राधिकरणबाट पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि खरिद

पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि खरिद

गोताखोर तालिमका झलकहरु

गोताखोर तालिमका झलकहरु

बहु प्रकोपिय पूर्व सूचना प्रणाली जडान

- Audio Emergency and Notification System (साईरन प्रणाली)
- सर्वसाधारणलाई सूचित गर्ने,
- सीम कार्ड र ईन्टरनेटको सुविधा भएकोले केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तहबाट समेत सूचना प्रवाह
- ध्वनि + स्थानीय भाषामा
- २ कि.मी. सम्म
- जिल्लाहरू:सप्तरी, रौतहट, बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर पालिकाहरूको ३४ स्थानमा जडान

प्रणाली जडान गर्दै प्राविधिक

२०८०/०३/१४

बाढी र पहिरोबाट क्षति भएको जोखिम क्षेत्रको भौगर्भिक अध्ययन

- हालसम्म विस्तृत र प्रारम्भिक अध्ययन विभिन्न देहायका जिल्लाहरूमा सम्पन्न भएको
- हुम्ला, जुम्ला, मुगु, कालिकोट, डडेल्धुरा, बैतडी, बाजुरा, अछाम, प्युठान, मनाङ, नुवाकोट, नवलपरासी, धनकुटा, सिन्धुपाल्चोक, उदयपुर, धादिङ, लमजुङ, स्याङ्जा, गोरखा
- थप २०० भन्दा बढी स्थानीय तहबाट अनुरोध भई आएको ।

भईरहेका कार्यहरू

पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापना

- National Reconstruction Authority बाट हस्तान्तरण भइ आएका कार्यक्रमहरू
- डुबान तथा कटान प्रभावित तराईका जिल्लामा आश्रयस्थल निर्माणको डि पि आर तयार
- विपद् पश्चातको पुनर्निर्माण र पुनर्स्थापनामा “अझ राम्रो र बलियो” निर्माणमा जोड
- मनसुन र आगलागीजन्य विपद्बाट क्षति भएका निजी आवास पुनर्निर्माणको कार्य
- पुनर्निर्माण व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (Reconstruction MIS) सञ्चालन
- विपद् प्रभावित ३८ जिल्लामा हालसम्म १,१४,७४,१८७५० जिल्ला विपद् कोषमा पठाईएको

क्रमश.....

अध्ययन, अनुसन्धान तथा तालिम

- प्रदेश र स्थानीय तहका लागि विपद सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम
- E-learning Platform विकास
- Making homes accessible for homes owned by Persons with Disabilities
- सशस्त्र प्रहरी बलसँगको सहकार्यमा गोताखोर तालिम
- कृत्रिम घटना अभ्यास कार्यक्रम

विपद व्यवस्थापनमा रहेका चुनौती

- कार्ययोजनाका लक्ष्यहरुलाई निर्धारित समयभित्र हासिल गर्नु,
- महाविपत्तिसँग जुध्न सक्ने राष्ट्रिय क्षमता निर्माण गर्नु (खोज तथा उद्धार),
- क्षेत्रीय र अन्तरदेशीय मौसम तथा जलजन्य सूचना आदानप्रदान,
- विपद जोखिम वित्तीय व्यवस्थापन,
- कमजोर राजस्व क्षमता र विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा न्यून प्राथमिकता ।

क्रमश...

- जोखिम नक्शांकनमा सुस्तता,
- शासकीय संस्कारमा विपद जोखिम व्यवस्थापन मैत्रीभावको कमी,
- विपदको वस्तुस्थिति र लेखाजोखाको प्रतिवेदनमा विविधता,
- विपद प्रतिकार्यमा बहुल संस्थागत कार्य समन्वयको जटिलता,
- बढ्दो शहरीकरण, वसाइ सराई, अव्यवस्थित वस्ती र कमजोर पुर्वाधार संरचना,
- पुननिर्माण र पुनस्थामपनामा प्रक्रियागत ढिलाई ।

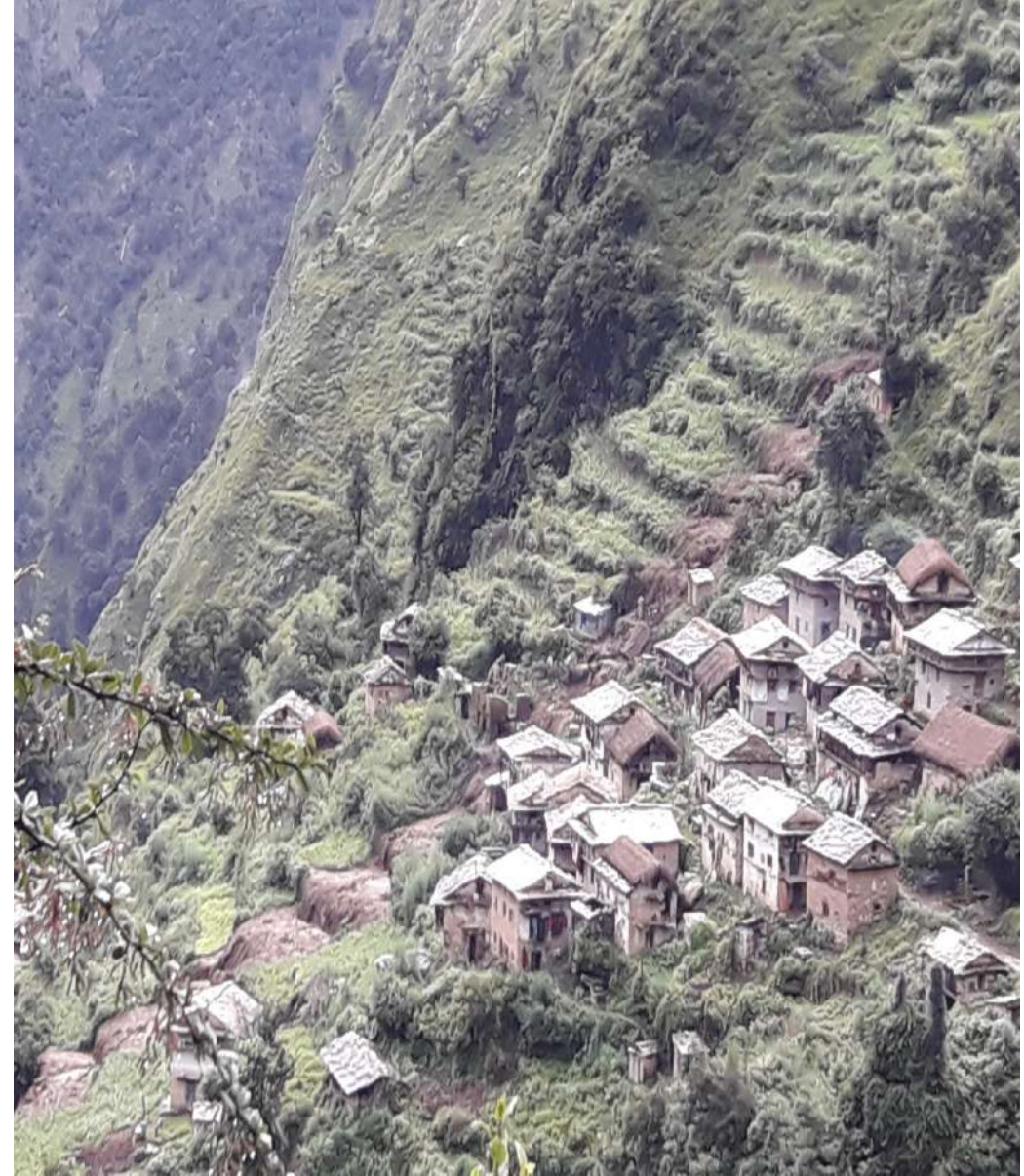
चुनौतीका तस्वीरहरु...

समस्याहरु.....

- विपद जोखिमबारे पर्याप्त ज्ञान तथा सूचनाको अभाव हुनु,
- भौगर्भीक गतिविधिको अध्ययन अनुसन्धानमा कमी,
- भौगोलिक विविधता अनुकूलको विपद जोखिम व्यवस्थापन नीति, योजना र कार्यक्रम नहुनु,
- कम प्राथमिकता: सचेतना, लगानी र व्यवस्थापनमा,
- नयाँ ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई आत्मसाथ गर्ने प्रवृत्तिको कमी,
- विकास निर्माण कार्यमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलतालाई बेवास्ता गरिनु,
- प्राकृतिक स्रोत साधनको अव्यवस्थित ढंगले अत्यधिक उपयोग हुन ।

आगामी बाटो

- सबै तहमा विपद् जोखिम शासकीय पद्धतिको सुदृढीकरण
 - राष्ट्रिय प्राथमिकताहरूको कार्यान्वयनका लागि कार्यविधिगत व्यवस्था,
 - बहुप्रकोपीय जोखिम आँकलनका लागि आवश्यक व्यवस्था,
 - विपद् संवेदनशील विकास योजना तर्जुमा
- बहुप्रकोपीय पूर्वसूचना प्रणालीको विकास र विस्तार

- समावेशी विपद् व्यवस्थापन
- विपद् जोखिम वित्तीय व्यवस्थापन - बिमा
- क्षेत्रीय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय र सहकार्य
- DRRM अध्ययन, अनुसन्धानमा लगानी

क्रमश.....

- राष्ट्रियस्तरमा विपद् उत्थानशील कार्यढाँचा निर्माण,
- पुननिर्माण र पुनस्थापना,
- विपद् व्यवस्थापनमा स्थानीय तहको सक्रियता,
- प्रविधिमा आधारित विपद् व्यवस्थापन एवं विपद् सूचना केन्द्र निर्माण,
- भू-उपयोग योजनाको तर्जुमा र विकस निर्माणमा मूलप्रवाहीकरण,
- संघीयता अनुरूप कानून, नीति, संरचना र योजनाको तर्जुमा,
- ज्ञान, सीप र क्षमताको विकास ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन सुचना प्रणालीहरु

- **BIPAD Portal** (www.bipad.gov.np)
- **MDSA**: Monitor for Disaster Strategic Plan of Action
- **Volunteer Management System(VMS)**
- **NDRRMA Kobo Collect**
- **RMIS**: Reconstruction Management of Information System
- **Resource Mapping System**
- **E-Learning Platform**

सामाजिक सञ्जाल तथा वेबसाईटहरु

NDRRMA Website	bipad.gov.np
Facebook Page	fb.com/NDRRMA
Twitter	@ndrrma_Nepal
NDRRMA Viber	विपद् सूचना (NDRRMA)
Youtube	youtube.com/NDRRMA
BIPAD Portal	bipadportal.gov.np
Email Address for Support	it.ndrrma@gmail.com ९८४९३२७६९३
Reconstruction MIS Support	reconstruction@ndrrma.gov.np Bhim Raj Basnet - 9851149648 Anup Karki – 9849260907

धन्यवाद

